

אמר ליה רב אשי: עולה ושלמים עיקר ענינם — כנדבה כתיבי, אבל אשם תלוי עיקר ענינו בחובה כתיבי.

תני רבי חנינא קמיה דרבא: אשם תלוי בא כה-ב על ספק אכילת הנבלה, על אף שאין באכילתה כרת אלא איסור לאו.

אמר ליה רבא: והאנן תנן במשנתנו: וחכמים אומרים: אינו מביא אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושוגגתו הטאת! ואי כרבי אליעזר, אפילו כנדבה נמי אתי! (32)

אמר ליה רבי חנינא: מאי טעמא לא מתנית משניות וברייתות, שאז היית יודע כמוני, שהרי אני, זימנן סגיאין, פעמים רבות, תניתה ברייתא זו שאשם תלוי בא על אכילת ספק נבילה קמי מר, ומנו "מר" — רבה. ואמר לי: הא ברייתא מני? רבי אליעזר היא דאמר לך חכמים דבעינן לפחות ספק איסור

חובה היא, אם כן, לכי מתיידע ליה שחטא — אמאי מייתי הטאת? והא כבר איתכפר ליה באשם התלוי שחייבתו תורה להביא כדי להתכפר, לדבריך. אלא, שמע מינה דנדבה היא ולא בא לכפרה (30).

ורבנן סברי, רק עולה ושלמים הוא דאתו בנדר ונדבה, אבל הטאת ואשם — חובה נינהו, ואילו אשם תלוי היינו טעמא דמייתי מקמי דמתיידע ליה, כדי להגן עליו בינתיים מן הייסורין עד שיוודע לו ויביא חטאת, דהתורה חסה על גופן של ישראל.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: דילמא אשם תלוי מדהקילה בו תורה להביאו אפילו על ספק, נימא שהרי הוא כעולה ושלמים, מזה עולה ושלמים דאתו בחובה ואתו כנדבה, אשם תלוי נמי דאתי בחובה אתי נמי כנדבה! (31)

להביאו כנדבה], ומכל מקום כשעשה ספק איסור, חייבתו תורה שיביא דורון זה. כן פירש הערוך לנר. אולם יתכן, שכשם שעולה באה לדורון, ואף על פי כן מכפרת היא במקצת על עשה [עיין זבחים ז ב], הוא הדין לאשם תלוי, שאף על פי שעיקרו בא לדורון, מכל מקום יש בו כח לכפר קצת על ספק עון. ועיין לעיל [יח ב הערה 13].

31. העולת שלמה מבאר הקושיא, שאמנם כבר למדנו, לדעת רבנן, שיתכן שיהיה הקרבן בא רק בחובה, וריצוי קרבן זה הוא כדי להגן עליו מן היסורים. אבל יתכן גם כן שהוא בא לדורון, ואם כן יהיה בא גם כנדבה, וכמו לרבי אליעזר.

32. הקשה הערוך לנר, לפי מה שנתבאר בהערה 30, שרבי אליעזר מודה, שכאשר עשה

המבואר לעיל [ז א], שדוקא כאשר נשאר רגע אחד ביום, לאחר שגמר המלאכה או האכילה, אז מתכפר לו החטא ברגע זה, ואם כן באופן שנסתפק לו אם אכל או עשה מלאכה ברגע אחרון של סוף היום, בזה יתחייב אשם תלוי.

30. הערוך לנר מוכיח מדברי התוס' לעיל [יח א ד"ה באנו], שרבי אליעזר מודה, שאשם תלוי בא חובה, כשעשה ספק איסור, אלא שאפשר להביאו כנדבה גמורה [לדעת תנא קמא], ולפי זה דברי הגמרא מתפרשים כך, שאילו היה אשם תלוי בא רק בחובה, ולא כנדבה, היה זה כדי לכפר על חטאו [שמפני זה אינו בא כנדבה], ואם כן כשיודע לו שחטא, היה עלינו לפטרו מחטאת, שהרי כבר נתכפר לו לגמרי מחטאו. אבל עתה שהוא בא כנדבה, אזי אנו מפרשים, שקרבן זה בא לדורון לפני המקום [ולכן אפשר

כל דהו כדי שיוכל להביא עליו אשם תלוי. דתנן: אלא אומרים לו — המתן מלהביאו עד שתבכנס לבית הספק.

אמר רבא: מאי טעמא דאמרו לו הכי?

אמר קרא: [ויקרא ד'] אשר לא תעשינה⁽³³⁾ (בשוגגה) ואשם⁽³⁴⁾.

אמר רבא: מאי טעמא דרבנן דאמרי: אין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת?

משום דילפי בגזירה שוה "מצות מצות" מחטאת חלב. מה להלן הוא דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת, אף כאן באשם תלוי אין להביאו אלא על ספק בדבר שזדונו כרת.

ושגגתו חטאת.

תנו רבנן: המשה אשמות ודאין מכפריין, אבל אשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה.

והוינן בה: מאי קאמר?

אמר רב יוסף: הכי קאמר: המשה אשמות מכפריין כפרה גמורה, ואשם תלוי אין מכפר כפרה גמורה שהרי כשנודע לו לאחר מכן שחטא, הרי הוא עדיין צריך להתכפר בחטאת. ודלא כרבי אליעזר, דאמר: אשם תלוי בא על אכילת ספק הנבלה, ושם כפרתו היא גמורה שהרי גם כשיוודע לו בודאי שאכל נבילה אין הוא מביא קרבן נוסף לכפרתו.

רש"י, שלדעת "אמרו לו", כשאכל ספק נבילה, הרי הוא מחוייב באשם תלוי.

וכבר נתבאר לעיל, שלדעת "אמרו לו", אין צריך שיהיה ספק גמור של חטא, כדי שיוכל להתנדב ולהביא אשם תלוי, אלא די בזה שיש איזה חשש קל של ספק איסור. [יעוין רש"י לעיל יח א ד"ה אמר רב אשי, ותוס' שם ד"ה באנו].

והדבר צריך ביאור, שכמו שאנו אומרם לענין ספק איסור כרת, שהוא דוקא כשיש ספק גמור [ואפילו כשיש ספק ספיקא, נתבאר לעיל [יו הערה 3] שאינו מחוייב, עכ"פ לדעת הרמב"ם], אם כן הוא הדין גם כן לענין ספק איסור לאו, שהיה עלינו להצריך שיהיה ספק גמור. וכנראה שהטעם הוא, שדוקא כשבאנו לחייבו בקרבן, בזה הצרכנו שיהיה ספק גמור, שאי אפשר לחייב בקרבן, אלא אם כן יש רגלים לדבר שחטא, מה שאין כן כשהוא מביאו בנדבת לבו, די לנו בזה שיש חשש קל של חטא.

34. רש"י לעיל [כד ב] כתב, שלדעת "אמרו

ספק איסור, הרי הוא מחוייב באשם תלוי, אם כן היינו יכולים ליישב הברייתא כרבי אליעזר, שאמנם יכול להביא בנדבה גמורה. אבל אם אכל ספק נבילה בשוגג, הרי הוא מחוייב באשם תלוי. ותירץ, שהיה פשוט לבעלי הגמרא, שלדעת הכל, חיוב אשם תלוי אינו אלא בספק איסור כרת, ולא בספק איסור לאו, וכמו שנדרש לקמן מגזירה שוה, ואם כן בהכרח שכונת הברייתא, שבאופן זה הוא בא בנדבה, ולכן הקשינו, שלתנא קמא, הרי אפשר להביאו בנדבה גמורה, בלא אכילת נבילה.

33. כתבו התוס', שאמנם נדרש מפסוק, שמביא אשם תלוי על נבילה, מכל מקום אין בזה חיוב, אלא שיכול להתנדב ולהביא, ורק כשעשה ספק איסור כרת, בזה מחוייב הוא באשם תלוי, וכמו שנדרש לקמן מגזירה שוה. עוד נתבאר מדברי התוס', שבין כשאכל ודאי נבילה בשוגג, או ספק נבילה, יכול הוא להתנדב ולהביא אשם תלוי.

אולם רש"י כתב, שאינו מביא אלא בספק נבילה, ולא בודאי. והערוך לנו דקדק מדברי

והוינן בה: מנחמי מילי דעל חטאות ואשמות ודאין אין יום הכיפורים מכפר? (36)

כי אתא רב דימי אמר רבי אמי אמר רבי חנינא, אמר קרא: [ויקרא טז] "וכפר על הקודש מטומאת בני ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם". כתיב חטאים דומיא דפשעים, ללמדנו: מה פשעים [מרד], דלאו בני קרבן מכפר עליהם יום הכיפורים, אף חטאים כגון שלא נודע לו בסוף שחטא, דלאו בני קרבן מכפר. אבל חטאים שהם בני קרבן לא מכפר.

אמר ליה אביי: והא כי כתיב הדין קרא, שלמדת ממנו שאינו מכפר על חטאים שהם בני קרבן — בשעיר הנעשה בפנים הוא דכתיב, דלא מכפר השעיר הפנימי על עבירות דמצוה ידועה, והיינו שכבר נודע לו שנטמא ושחטא בהכנסו בטומאה למקדש, אלא רק על אותם שנעלם מהם טומאתן בהכנסם למקדש ועדיין אינם נזכרים

רבינא אמר, הכי קתני: המשח אשמות אין דבר אחר מכפר כפרתו, וכי מתיידע ליה מייתי אשם בכל ענין, ואפילו עבר עליו יום הכיפורים לפני שנודע לו חיובו. ואילו אשם תלוי מצינו שגם דבר אחר מכפר כפרתו, דגם לכי מתיידע לא מייתי קרבן (35).

כדתנן: חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ — חייבין להביא את קרבנם גם אחר יה"כ, לפי שאין יום הכיפורים מכפר על חייבי חטאות ואשמות. אבל, חייבי אשמות תלוין שעבר עליהן יום הכיפורים — פטורין לפי שהועילה להם כפרת היום.

שנינו במשנה: חייבי חטאות ואשמות ודאין.

קתני: חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יה"כ — חייבין להביא לאחר יה"כ. חייבי אשמות תלוין — פטורין.

36. העירו האחרונים, שבמסכת ראש השנה [ד] למדנו, שלדעת רבי שמעון, אדם המאחר מלהביא קרבנותיו שנתחייב בהם, אינו עובר בכל תאחר, אלא אם כן עברו עליו שלשה רגלים [מזמן שנתחייב בקרבן] כסדרן, כלומר, פסח שבועות וסוכות. וכמו כן נדרש שם [ה] מן הפסוק, שבחטאות ואשמות יש גם כן חיוב כל תאחר. ומעתה, הלא יש ללמוד משם, שאין יום הכפורים מכפר על חייבי חטאות ואשמות, שאילו היה מכפר להם, הרי לא היה מציאות כלל שיתחייב בכל תאחר עליהם, שהרי כשהגיע סוכות, בסוף השלשה רגלים כסדרן, כבר עבר עליו גם יום הכפורים, וכבר נפטר מחיוב החטאת שעליו, ועל כרחק שאין יום הכפורים מכפר על חיוב קרבן.

לו", אשם תלוי בא על ספק איסור כרת או לאו או עשה. והעיר הערוך לנר, שלכאורה אי אפשר ללמוד דין זה מ"לא תעשינה", שהרי מדובר בו באיסורי לאוין, כלשון הכתוב.

35. כתב הרש"ש, שלכאורה היה אפשר לדקדק מלשון זה, שאילו נודע לו קודם יום הכפורים, שעשה ספק עבירה, שבזה אין יום הכפורים מכפר עליו. אולם במשנה בשבועות [ב ב] למדנו, שיום הכפורים מכפר בין כשנודע ובין כשלא נודע, ונכלל בזה גם חייבי אשמות תלוין, הרי, שגם כשנודע להם קודם יום הכפורים, הוא מכפר עליהם, וכעין זה דקדקה הגמרא לעיל [יח ב].

בחסאם.

חסאם דבני קרבן לא מכפר.

אמר אביי: אנא נמי מהדין קרא אמרי, ואקשי לי רב דימי: ממאי דהני פשעים דלאו בני קרבן נינהו? דלמא הנך דבני קרבן נינהו, כדתנן: ארבעה מביאין על הזדון כשגגה!

אמר ליה רבין: רוב פשעים לאו בני קרבן נינהו.

אמר ליה: מידי רוב פשעיהם כתיב?

אלא אמר אביי, מרישיה דקרא: "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל". ותניא: עונות — אלו זדונות, וכן הוא אומר: [במדבר טו] "עונה בה". ואם כן "ואת כל פשעיהם לכל הטאתם" — למה לי? (38) לאקשווי לפשעים, מה פשעים דלאו בני קרבן, ומשום דאיירי בזדון, אף הטאים דלאו בני קרבן, אבל הטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר.

שנינו במשנה: חייבי אשמות תלוין שעבר עליהם יום הכיפורים פטורים מלהביא.

מנחני מילי?

אמר רבי אלעזר, אמר קרא: [ויקרא טז] "מכל חטאתיכם לפני ה' הגו', חטא שאין

אבל שעיר המשתלח, דאלימא כפרתו, דמכפר אפילו על עבירות דמצוה ידועה, אימא לך: אפילו על חטאים דבני קרבן נינהו נמי מכפר! (37)

אלא אמר אביי, מהכא דכתיב בשעיר המשתלח: [ויקרא טז] "והתודה עליו [את] כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל הטאתם" — חטאים דומיא דפשעים. מה פשעים דלאו בני קרבן, אף הטאים דלאו בני קרבן, אבל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר, ומיעטיה קרא בשעיר המשתלח.

למימרא מכאן, דעל חטאים דבני קרבן נינהו לא מכפר שעיר המשתלח.

אמר ליה רב דימי: ממאי דהני "פשעים" לאו בני קרבן נינהו? דלמא הני דבני קרבן נינהו. כדתנן: ארבעה מביאין על הזדון כשגגה.

איתמר נמי כאביי:

כי אתא רבין אמר ר' יוסי אמר ריש לקיש: "והתודה עליו את כל עונות בני ישראל ואת כל פשעיהם לכל הטאתם" — חטאים דומיא דפשעים, מה פשעים דלאו בני קרבן מכפר, אף חטאים דלאו בני קרבן מכפר, אבל

מכפר אלא על טומאת מקדש וקדשיו, ולכן אי אפשר ללמוד ממנו לשעיר המשתלח, שהוא מכפר על שאר כל עבירות שבתורה. ועיין רש"ש.

38. העיר הרש"ש, הרי למדנו ביומא [לר], שיש חילוק בין עונות לפשעים, שהעונות הם במזיד ולתיאבון, והפשעים הם מרדים, כלומר להכעיס,

ובספר אור הישר הביא ליישב בשם הגאון האדר"ת, שהיה אפשר להעמיד הפסוק המחייב בבל תאחר, באופן שאמר "לא יכפר עלי יום הכפורים", שבזה אין יום הכפורים מכפר עליו, וכמו שלמדנו לעיל [ז א]. ועיין גבורת ארי [סוף יומא].

37. השיטמ"ק [י] מפרש, ששעיר הפנימי אינו